tegenover liggende standpunt inneemt, dat in elk geval de dood zou gevolgd zijn, moet natuurlijk het feit van het sterven uit normale gegevens weten te verklaren, en duidelijk maken waarom de eenmaal opgekomen levenskracht vanzelf af moet nemen. Men heeft dit dan met een klok vergeleken, waarvan de veren en raderen na verloop van tijd iets van hun gaafheid en kracht verliezen, zoo zelfs, dat, denkt men zich een een klok, die vanzelf zich opwond, toch na jaren en jaren de veren en raderen hun werking zouden weigeren en de klok zou komen stil te staan. Maar al is dit beeld zeer toepasselijk, toch verplaatst het feitelijk het vraagstuk slechts. Dan toch duikt de nieuwe vraag op, waarom de aderen, zenuwen, pezen en spieren in het menschelijk lichaam slijten, waar ze toch door gestadigen toevoer van voedsel in volle kracht kunnen blijven. Metterdaad staan we hier dan ook voor een probleem, daarom zoo gewichtig omdat het ons aller lot beheerscht, en niet minder van het uiterste belang, omdat geheel de Openbaring ten opzichte van dit probleem een standpunt inneemt, dat van *onze* waarneming en voorstelling ten eenenmale afwijkt. De Schrift onderstelt steeds, dat er zonder val in zonde geen dood zou gekomen zijn. Ze gaat dus uit van de stelling, dat ons organisch wezen de gegevens in zich bezit om zichzelf onverzwakt te handhaven, en spreekt nu niet alleen van wederopstanding uit den Dood, maar ook van een Schepping die geen dood in zich sloot, en in vollen zin op *onsterfelijkheid* was aangelegd. Niet alleen op onsterfelijkheid van de ziel, maar ook op onsterfelijkheid van het lichaam. En het is in verband hiermee, dat Weissmann's theorie, die we boven aangaven, op zoo onverwachte wijze een standpunt inneemt, dat in beginsel, d.i. potentieel, met dit standpunt der Schrift accoord gaat.

DR. A. K.

„Door alle voegselen der toebrenging".

Uit welken het geheele lichaam bekwamelijk samengevoegd en samen vastgemaakt zijnde, door alle voegselen der toebrenging, naar de werking van een iegelijk deel in zijne mate, den wasdom des lichaams bekomt, tot zijns zelfs opbouwing in de liefde.
Epheze 4 : 16.

De fout, waarin bij het denken aan het mystieke Lichaam van Christus schier een ieder vervalt, is, dat we te veel aan den kring der geloovigen denken waartoe we *self* behooren. Dit nu mag natuurlijk niet. Christus is het Hoofd van het geheele lichaam van zijn geestelijke Kerk *over de gansche aarde*. Gelijk 't Hoofd één is, zoo is ook het Lichaam één. Is nu de volle gemeenschap met Jezus ook voor u niet te verkrijgen, dan in zooverre ge lid van het Lichaam zijt, dan hangt er natuurlijk alles aan, dat ge dit Lichaam kent, weet waar het is, insiet waar ge het te zoeken hebt, en voelt, op wat manier en waarom gij als lid in dat Lichaam ingeweven zijt.

Denkt ge daarbij nu aan een Lichaam, waartoe uitsluitend de echte Gereformeerden zouden behooren, dan tast ge geheel mis. We belijden in onze Geloofsartikelen, dat er is een „heilige, algemeene Christelijke Kerk", en niet met uw plaatselijke kerk, maar met die „heilige, algemeene Christelijke Kerk" hebt ge natuurlijk te rekenen, als ge verstaan zult, dat ook gij tot het mystieke Lichaam van Christus behoort, uit dit Lichaam een zegen ontvangt, en jegens dit Lichaam een heilige roeping te vervullen hebt.

Gelijk telkens is opgemerkt, er is daarom ook wel een persoonlijk, geestelijk verkeer van onze eigen ziel met Jezus, maar toch ook hierbij hangt het er aan, of onze gemeenschap met den Christus als ons Hoofd, en wel door middel van het mystieke Lichaam, is wat ze zijn moet.

Van dat Lichaam nu zegt onze Belijdenis, „dat deze heilige Kerk niet gelegen, gebonden of bepaald is in een zekere plaats, of aan zekere personen, maar dat ze verspreid is en verstrooid door de geheele wereld, nochtans samengevoegd en vereenigd zijnde met hart en wil in éénzelfden Geest, door de kracht des Geloofs". En evenzeer zegt onze Catechismus, „dat de Zone Gods uit het gansche menschelijk geslacht een gemeente ten eeuwigen leven heeft uitverkoren, beschermt en onderhoudt", en dat ieder van zichzelf moet kunnen belijden, te gelooven: „dat ik daarvan een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven".

Heel het wezen, en zoo ook het begrip, van het mystieke Lichaam van Christus, strekt zich dus veel, veel verder en breeder uit, dan onze bijzondere Kerkformatie. Eensdeels kunnen er tot onze eigen Kerkformatie personen behooren, die *geen* leden van het Lichaam zijn, en anderzijds behooren er tot het Lichaam van Christus tienduizend maal tienduizenden, die *buiten* onze bijzondere Kerkformatie vallen.

In groote, machtige rijken zooals Rusland bevinden zich allerlei kerken, van heel andere namen dan de onze, maar daarom moogt ge het u nooit voorstellen, alsof ook in die andere kerken de Heere niet de zijnen zou kunnen hebben. In heel Zuid-Amerika en zelfs in de Zuidelijke Staten van Europa is bijna de heele bevolking Roomsch, maar wie zal daarom zeggen, dat er ook onder deze talrijke bevolkingen geen kinderen Gods, en geen leden van het Lichaam van Christus zouden zijn? Allerlei dwaling moge hier heerschen, maar toch, wie kwam in deze landen niet vaak met Roomsche Christenen in aanraking, door wier geloof en liefde hij zich beschaamd gevoelde.

Nu staat het niet aan ons, om uit te maken, wie al dan niet tot het Lichaam van Christus behoort. Daarom heet 't dan ook een *mystiek* Lichaam; maar als we dorsten naar zielsgemeenschap met onzen Heiland, en we weten dat die gemeenschap door het heilige Lichaam trekt, dan hebt ge van dat Lichaam u toch een voorstelling te vormen, die eenigszins aan het wezen beantwoordt, en die nu komt eerst in u op zoo ge leeft onder den indruk, dat dit heilige Lichaam zich onder alle volken over heel onze aarde uitspreidt, en zoo ge innerlijk in het verborgen van uw eigen ziel gevoelt, dat zóó en niet anders het heerlijke mystieke Lichaam is, waarvan ook gij een lid zijt en waartoe ook gij behoort.

Zoo moet dus dat Lichaam voor u niet iets schaduwachtigs en nevelachtigs zijn, dat zich achter uw eigen kerk verbergt, maar het moet op u aandringen, u in zich opnemen, u in zich besluiten, en u innerlijk van heilige aandoening trillen doen, zooals geen zichtbare Kerk het ooit vermag.

Het blijft daarom wel onzichtbaar, maar juist daardoor moet het te machtiger op u inwerken. Ook de Heilige Drievuldigheid is onzichtbaar, ook de engelen zijn onzichtbaar, ook uw eigen ziel is onzichtbaar, maar zijn ze daarom minder reëel?

Om u die realiteit van het Lichaam van Christus nu krachtiger te doen aangrijpen, komt de Schrift er telkens op terug, dat wat in uw vleeschelijk lichaam gebeurt, hoe meer ge het van nabij beziet, steeds meer het sprekende beeld blijkt te zijn van wat plaats grijpt in het mystieke Lichaam des Heeren.

Zoover gaat de Schrift daarin zelfs, dat ze ook in geestelijken zin spreekt van: *de voegselen der toebrenging*. „Toebrenging" doelt hier op 't toebrengen aan het Lichaam van wat 't Lichaam voeden en sterken moet, en deze „toebrenging" nu, zoo laat de apostel zich uit, grijpt plaats door allerlei „voegselen"; zeker een niet zeer gelukkig door onze Overzetters gekozen woord, omdat het zóó schier nooit in het gewone gesprek gebruikt wordt, maar dat toch wel te verstaan is. „Voegsel" is al datgene van het Lichaam, dat de leden of deelen van het Lichaam verbindt en samenvoegt. Men kan dit nu laten slaan op 't bindweefsel, op wat men de gewrichtskapsels of de gewrichtsbanden noemt, of men kan het breeder opvatten van het ader- en zenuwweefsel in heel zijn omvang, maar in elk geval tast en doorziet een ieder, dat er twee dingen in het Lichaam zijn, ten eerste de *leden* en ten tweede de *bindsels* die de leden samenbinden. En hierbij nu is dit het eigenaardige, dat deze bindsels niet alleen de onderscheidene deelen en leden samenbinden, maar ook dienst doen als geleiddraden, om aan al die deelen en leden het voedsel te doen toekomen, wat ze in stand houden moet, moet doen groeien, en moet bekwamen tot wat ze te verrichten hebben.

Zoo loopen we op twee beenen, die elk uit drie deelen bestaan, de voet, het been en het stuk van dij tot knie, maar deze drie stukken zijn door bindweefsels verbonden, ze zijn overspannen met zenuwen, spieren en aderen, en het is door al deze „voegselen" dat aan het been het voedsel wordt toegebracht, waardoor het zijn dienst om het lichaam te dragen en voort te bewegen, verrichten kan.

En zoo nu, betuigt de apostel ons, is het ook in het Lichaam van Christus gelegen. Ook in dit heilige Lichaam zijn deelen of leden, en die leden zijn tot één geheel saamgevoegd door allerlei *voegsels*. Doch die voegsels doen tweeërlei dienst, niet alleen den dienst om de leden te verbinden, maar ook den heel anderen dienst om aan al die leden en deelen *toe te voegen*, wat ze van noode hebben, en daarom heeten ze *„de voegselen der toebrenging"*.

Werkt dit alles in het Lichaam nu geregeld door, dan vaart 't wel, dan groeit en bloeit het, dan uit het zich in heerlijke kracht. Doet er zich daarentegen hindernis voor, doordat er een lid of orgaan is, dat scheef trekt, dat opzwelt, dat inkrimpt, dan werken die voegselen niet meer gelijk 't behoort, dan is de geregelde toebrenging van het levenssap gestremd, en dan openbaart zich in het Lichaam geestelijke krankheid.

Vandaar dat de apostel ons zoo gestreng en ernstig op onze roeping wijst, en ieder onzer kan zelf gevoelen in wat zin.

Als een wegwerker op de spoorbaan eenige rails op een hoop heeft te leggen, doet 't er niets toe, of deze rails alle precies op elkaar vlijen. Maar als dieselfde wegwerker een spoorstaaf op de baan moet inschroeven, en hij dus weet: „Of ik dit goed doe of 't scheef aanleg, kan over een spoorwegongeluk beslissen, en zoo ik 't niet juist doe, kan 't menschenlevens kosten", dan voelt hij 't spannende van zijn taak, wordt tot ernst gestemd en schroeft de spoorstaaf precies zóó in, als zij liggen moet, zal de trein er zonder hinder over heen kunnen glijden. En zoo nu ook is het hier.

Wie als een verloste des Heeren niet anders denkt of hij is alleen met zijn eigen ziel bezig, en zich inbeeldt: ik kan morgen weer beteren wat ik heden bederf, die wordt o, zoo licht wat men noemt slordig in zijn geestelijke zelfontwikkeling, omdat hij er zoo bij denkt, 't geldt mijzelven alleen. Voelt een kind van God daarentegen, dat hij verantwoordelijk staat voor den goeden, gezonden, geestelijken loop van heel het heilige Lichaam van Christus, en dat een geestelijke feil zijnerzijds een stoornis in dat Lichaam kan aanbrengen, waar tal en tal van zielen, nu en misschien nog na jaren, onder lijden zullen, dan past hij wel heel anders op, wordt vanzelf geestelijk voorzichtig, en zet geen stap of hij moet weten dat die stap goed is.

Dan toch zegt hij niet meer: Wat ik doe of hoe 't mij vergaat, raakt alleen mijzelf. Veeleer voelt hij dan, omgekeerd, dat de welstand van heel het geestelijk Lichaam er mee gemoeid kan worden. Een vezel in het oog, dat gewond wordt, kan het gezicht verstoren, het verstoorde gezicht kan een verlies van heel het licht teweeg brengen, en zoo kan zelfs in ons stoffelijk lichaam uit het kleinste het grootste bederf voorkomen. En natuurlijk is dit in het geestelijk Lichaam nog veel banger, omdat hier het geestelijk bindweefsel zooveel fijner is.

Zie dan toe, hoe ge in 't Lichaam van Christus verkeert, niet alleen voor uzelf en met het oog op uw eigen zaligheid, maar ten minste evenzeer, opdat het Lichaam van Christus geen schade lijde 1).

DR. A. K.

1) Dinant, in zijn nooit genoeg te waardeeren *Commentaar op den brief aan de Efezen*, deel II, blz. 583, laat zich hierover in deser voege uit: »De mond nuttigt het voedsel, de keel en slokdarm brengt het in de maag, die kookt en scheidt het, en zoo komt het voedsel tot de lever, van daar in 't hart, daaruit naar de long, om door de inademing van de lucht verkoeld te worden; en zoo doet elk lid het zijne tot onderhoud van 't lichaam. Hierop zien de woorden *»naar de werking van een iegelijk deel in zijn mate«*. Maar ten tweede, als nu het voedsel in het lichaam gebracht en bereid is, zijn er niet alleen aderen en zenuwen, die zich overal verspreiden, maar ook zekere vliezen, buizen of pijpjes bij en aan de bijzondere leden gevoegd, die de leden raken en daaraan vast zijn, en die in het Grieksch genoemd zijn ἅφαι, ligamenten, of bindselen, van ἅπτειν *aanraken*, door middel van welke het bereide voedsel aan elk bijzonder lid, naar zijn behoefte, toegebracht wordt, opdat het groeie. En dit nu noemt de apostel *»door alle voegselen der toebrenginge«*.

Nu zou een anatoom, naar de huidige kennis der ontleedkundige wetenschap, een en ander allicht eenigszins anders hebben uitgedrukt, de apostel schreef natuurlijk in de taal van zijn tijd, maar in elk geval is zin en bedoeling duidelijk. Zal 't goed gaan, dan moet 't al in 't lichaam naar zijn natuurlijke ordinantien werken, en komt er stoornis, al is 't ook slechts bij één lid of één vlies, dan lijdt hierdoor heel het Lichaam.

Amsterdam, 18 October 1912.

Aangezien de Dies natalis der Vrije Universiteit ditmaal op een Zondag valt, zal de plechtige overdracht van het Rectoraat niet op 20, maar op 21 October plaats vinden. In het Gebouw voor den Werkenden Stand, dat bij gemis aan een eigen Aula Academica voor deze plechtigheden nog altoos dienst doet, zal de aftredende Rector, Prof. Dr. R. H. Woltjer, na het houden eener rectorale rede en na voorlezing van de Annales Academici het Rectoraat overdragen aan Prof. Mr. A. Anema, die voor het nieuwe Akademiejaar door heeren Directeuren tot Rector is aangewezen. De openbare Senaatszitting, waarin deze plechtigheid zal plaats vinden, zal te 3 ure aanvangen, en we twijfelen niet, of ook ditmaal zal een goede opkomst blijk geven van de belangstelling, die ons Gereformeerde volk voor zijn Vrije Universiteit gevoelt.

De bidstond, die door de goede zorgen van het Amsterdamsche Lokaal Comité aan de overdracht van het Rectoraat pleegt vooraf te gaan, zal hedenavond te 8 ure in de Keizersgrachtkerk worden gehouden. Ook ditmaal is weder een der leeringen van onze Hoogeschool uitgenoodigd dezen bidstond te leiden, en het Lokaal Comité heeft wel een gelukkige keuze gedaan door daarvoor uit te noodigen Ds. W. H. Gispen van Zwolle. De naam Gispen is bij de Amsterdamsche gemeente altoos een aanbeveling; hij wekt de herinnering op aan een harer geliefdste leeraren, dien ze nog altoos met dankbaarheid herdenkt. En waar de vader steeds een hartelijke vriend der Universiteit was, is het wel een continuïteit der geslachten, dat thans zijn oudste zoon voor onze Hoogeschool bidden komt.

In dat gebed zal naast den toon van smeeking, uit het diepe besef van onze afhankelijkheid van Gods zegen geboren, zeker ook een toon van dankzegging vernomen worden. Niet alleen, dat God de Heere de Hoogleeraren onzer Universiteit spaarde, maar zijn goede hand schonk ons een tweetal nieuwe Hoogleeraren, die weldra hun taak zullen aanvaarden. Ook het aantal nieuwe studenten, dat zich ditmaal op het Album Academicum liet inschrijven, toont, hoe de liefde voor onze School bij het opkomend geslacht eer rijst dan daalt. En dat de wetenschappelijke opleiding aan onze Hoogeschool ook buitenaf gewaardeerd wordt, blijkt niet alleen uit de waardeering, die aan de proefschriften van haar leerlingen ten deel valt, maar ook uit het feit, dat reeds meer dan één dezer leerlingen tot Hoogleeraar benoemd werd. Dat de Vrije Universiteit het liefst uit haar eigen leerlingen een keuze doet, spreekt wel vanzelf en kan nog uit zekere voorliefde voor haar geestelijke zonen verklaard worden; maar anders staat het, wanneer men ook van buiten af toont haar doctoralen titel op prijs te stellen. Onze Hollandsche stamverwanten in Zuid-Afrika en Noord-Amerika komen gaarne aan de Vrije Universiteit studeeren, en meer dan een hunner ontving bij zijn terugkeer in het Vaderland den professoralen titel. En de jongste Generale Synode onzer Kerken heeft bij de vervulling van de vacaturen aan haar Theologische School tot driemaal een benoeming uitgebracht op een Doctor, die aan de Vrije Universiteit gepromoveerd was. Een blijk van vertrouwen, dat we op hoogen prijs stellen.

Moge het nieuwe levensjaar, dat onze Hoogeschool onder zulke auspiciën ingaat, rijkelijk door God den Heere gezegend worden, en stelle Hij haar steeds meer tot een zegen voor ons land en ons volk.

Het is wel een zeldzaam voorrecht, wanneer het een Dienaar des Woords vergund wordt vijftig jaar in actieven dienst te zijn geweest, en dat voorrecht wordt nog te grooter, wanneer van dezen vijftigjarigen dienst er acht-en-dertig zijn doorgebracht in een gemeente als Amsterdam, die zooveel meer arbeid en inspanning eischt als een dorpsgemeente. Ook al kunnen we niet bij elk jubileum, dat in onze Kerken gevierd wordt, publiek van onze belangstelling doen blijken, toch zal het wel niemand bevreemden, dat we voor dit zeldzame geval een uitzondering maken en een hartelijken gelukwensch doen toekomen aan den nestor der Amsterdamsche predikanten, Ds. L. Neyens, die j.l. Zondag herdenken mocht, hoe hij in 1862 als predikant van Apeldoorn in den dienst bevestigd werd.

Ds. Neyens, die trots het klimmen zijner jaren en een hinderlijk gebrek aan het oor, nog een kloeke grijsaard is, die met onverdroten ijver zijn ambtelijk werk bleef waarnemen, heeft wel met de bescheidenheid, die hem tot sieraad is, zichzelf nooit op den voorgrond geplaatst, maar hij wist toch door de oprechtheid van zijn karakter, door den ernst van zijn levenswandel en door de trouw van zijn hart aller sympathie te winnen, zoodat bij zijn jubileum de gemeente van Amsterdam zich opmaakte om op bijzonder hartelijke wijze hem van haar dankbaarheid en liefde blijk te geven. En niet alleen als predikant van Amsterdam, maar ook jarenlang als Curator van de Theologische School genoot hij het volle vertrouwen der Kerken en toonde hij zich een man, die warsch van alle partijschap, voor den vrede der Kerken en haar geestelijken bloei ijverde. Waar men van liberale en sociaal-democratische zijde er tegenwoordig een behagen in schept, te smalen op onze „Gereformeerde dominé's", daar stellen we dubbel prijs er op, dat God ons mannen schonk als Ds. Neyens, wien ieder om zijn persoon en arbeid eeren moet.

De predikant der Gereformeerde Kerk te Ooster Nijkerk heeft gelegenheid en lust gehad, om in zijn stille pastorie een uitnemend proefschrift te schrijven, waarop hij 15 October tot Doctor in de Theologie aan de Vrije Universiteit promoveeren mocht en dat getuigenis aflegt niet alleen van noeste vlijt in het onderzoeken der bronnen, maar ook van meer dan gewonen philosophischen aanleg.

Het onderwerp, dat zijn proefschrift behandelde, is het *Pragmatisme van William James, vooral in zijne beteekenis voor de Theologie*. Deze nieuwe philosophische richting, die in Noord-Amerika opkwam, James tot haar geestelijken vader heeft, stormenderhand in Amerika de harten veroverde en haar zegetocht ook in Europa voortzet, is wel een der merkwaardigste verschijnselen van onzen tijd. Het Pragmatisme, dat eenerzijds zich geheel op plaatst op den grondslag van het evolutionisme en de zoogenaamde resultaten van de evolutionistische school overneemt, poogt tegelijk langs een achterdeur een weg open te laten voor de religie van het hart, en legt daarmede een nieuw getuigenis af, hoe het materialisme het menschelijk hart niet bevredigen kan en dat hart altoos naar gemeenschap met een Hoogere macht dorsten blijft. Maar tegelijkt toont dit Pragmatisme, waartoe dit streven van het hart leiden moet, wanneer men de bijzondere Openbaring prijs geeft, de Heilige Schrift verwerpt, en met het Christelijk geloof breekt, want het Pragmatisme eindigt met terug te vallen in het heidendom en in plaats van den éénen waarachtigen God een veelheid van goden te aanbidden.

Dr. Ubbink heeft daarom een goed werk gedaan met deze philosophische richting en haar nieuwe theologie uiteen te zetten, in hare beginselen na te speuren en hare gevaarlijke consequentiën aan te toonen. Gemakkelijke lectuur is dit boek zeker niet. Het onderwerp zelf eischt door zijn philosophisch karakter geen geringe inspanning van het denken. De veelheid van citaten, hoe noodig deze ook zijn mogen om het gevoelen, dat men bestrijden wil, objectief voor te stellen, stoort wel eens den rustigen gang van het betoog. Ook onderstelt Dr. Ubbink wel eens bij zijne lezers te veel kennis van het behandelde onderwerp en zou een korte uiteenzetting van het Pragmatisme als geheel aan den ingang van zijn werk de bestudeering gemakkelijker hebben gemaakt. Maar al mag op den vorm een enkele aanmerking te maken zijn, ieder man van wetenschap, die van deze dissertatie kennis neemt, zal eerbied voelen voor de geestelijke werkkracht, waarvan deze dissertatie getuigenis aflegt. Dr. Ubbink wenschen we met deze eersteling van harte geluk, en we hopen, dat het bij deze eersteling niet blijven zal. In deze dissertatie openbaarde zich een rijk talent, dat hem toebetrouwd is en dat voor de toekomst nog schoone vruchten geven kan.

Op de Classis Schiedam is het volgende voorstel ter tafel gebracht:

De classis Schiedam, toestemmende dat onze bijna drie eeuwen oude Statenoverzetting des Bijbels niet meer in overeenstemming geacht kan worden met den tegenwoordigen stand der taalwetenschap;

ten volle overtuigd, dat tot geen nieuwe overzetting behoort te worden overgegaan, tenzij zulk een arbeid verricht worde door mannen van Gereformeerde belijdenis, wien ook, wat wetenschap en godzaligheid aangaat, het volste vertrouwen mag geschonken worden;

met smart vernemende, dat ons volk door particuliere bijbelvertalingen, die òf geheel verwerpelijk, òf althans onbetrouwbaar zijn, geheel tal verontrust en in verwarring gebracht worden;

besluit aan de part. Synode van Z.-Holland (s.g.) te verzoeken, om aan de e.k. Generale Synode in overweging te geven, of thans niet de tijd gekomen is, om maatregelen te nemen voor een nieuwe overzetting der H. Schrift, uitgaande van de Gref. Kerken in Nederland.

Dat dit voorstel in heel onze pers en ook daarbuiten de aandacht getrokken heeft, is wel te begrijpen. Zelfs de *Kerkelijke Courant* nam het uit de *Standaard* over, hoe schaars hare redactie anders haar lezers inlicht omtrent hetgeen onze Kerken aangaat. Juist deze algemeene belangstelling toont wel, dat dit Schiedamsche voorstel een zeer belangrijk vraagstuk raakt, dat voor het leven onzer Kerken van groot gewicht kan zijn. En daarom willen ook wij gaarne over dit voorstel onze meening zeggen.

Gelijk wij reeds vroeger hebben opgemerkt, toen een dergelijk plan aan de orde kwam, geven we grif toe, dat onze Statenoverzetting, al was ze voor dien tijd een meesterstuk, niet geheel meer beantwoordt aan de eischen van onzen tijd. Het bezwaar, dat ons volk, waarmede wel bedoeld zal wezen ons Gereformeerde volk, door particuliere Bijbelvertalingen, die òf geheel verwerpelijk of althans onbetrouwbaar zijn, in de war zal gebracht worden, deelen we niet. Ons Gereformeerde volk hangt veel te veel aan zijn Statenbijbel dan dat het van de moderne Leidsche vertaling of van welke andere ook gebruik zal maken. Eer zou het de vraag wezen, of wanneer op last onzer Generale Synode een nieuwe overzetting het licht zag, het wel gelukken zou deze nieuwe vertaling er bij ons Gereformeerde volk in te krijgen. De vervanging van de oude Psalmberijming van Datheen door de nieuwe, heeft hier en daar bijna tot burgeroorlog geleid. En het verzet zou nog veel sterker zijn, wanneer in plaats van onze Statenoverzetting, die nu bijna drie eeuwen lang door ons volk gebruikt is, een nieuwe werd gegeven. Dit bezwaar onderschatte men niet. Want het zou niet alleen voor den vrede onzer Kerken zeer bedenkelijke gevolgen kunnen hebben, wanneer de Synode een nieuwe overzetting ging invoeren, maar we vreezen, dat zulk een nieuwe vertaling toch de Statenoverzetting bij het volk niet vervangen zou en dat dan al de moeite aan dezen arbeid besteed, tevergeefsch zou geweest zijn. Een nieuwe vertaling van den Bijbel in te voeren, zou een zoo gewichtige daad wezen, dat alleen dan, wanneer de Gereformeerden in ons land een kerkelijke eenheid vormden en mannen, aan wie ons volk schier onbeperkt vertrouwen schonk, daartoe hun arbeid en kracht gaven, aan welslagen zou te denken zijn. Een nieuwe Bijbelvertaling is altoos alleen tot stand gekomen in oogenblikken van machtigen omkeer in de geesten, waardoor het oude als verouderd werd terzijde geschoven en het volk bereid was een nieuwen weg in te slaan. En in zulk een tijd van hooggeestelijke spanning leven we thans niet.

Maar ook afgezien van dit bezwaar gelooven we niet, dat de tijd voor zulk een nieuwe overzetting thans rijp is. Reeds vroeger hebben we er op gewezen, dat aan zulk een nieuwe overzetting vooraf zou moeten gaan een vaststelling van den juisten tekst van het Oude en Nieuwe Testament. Onze vaderen stonden voor deze moeilijkheid niet; aan tekstcritiek werd destijds nog zeer weinig gedaan; de textus receptus stond met ongeschonden autoriteit nog vast, en de Statenoverzetters hebben dezen tekst gevolgd. Maar in onze dagen zou een overzetting, die op wetenschappelijken naam aanspraak kan maken, deze quaesties niet terzijde kunnen schuiven. Het terugvinden van tal van handschriften en de critische studiën van uitnemende geleerden hebben doen zien, dat deze zoogenaamde textus receptus niet geheel juist is. Intusschen is deze arbeid volstrekt nog niet afgeloopen, heeft hij ook niet tot algemeen aangenomen resultaten gevoerd, en wat het hoofdbezwaar is, deze studie is meestal uitgegaan van mannen, die met het geloof aan het Goddelijk gezag der Schrift hadden gebroken en die niet altoos met genoegzame piëteit tegenover den tekst der Schrift zijn opgetreden. Een nieuwe overzetting nu kan niet gebaseerd worden op een tekst, die aan de een of andere critische uitgave van het Oude en Nieuwe Testament ontleend is. Indien, om slechts deze voorbeelden te noemen, in zulk een nieuwe omzetting op grond van de critische studiën van den tekst, niet alleen enkele woorden en zinnen, maar zelfs geheele teksten, zooals 1 Joh. 5:7, de pericoop van de overspelige vrouw en het slot van het Markus-Evangelie werden weggelaten, omdat de tekstcritiek deze voor „onecht" heeft verklaard, dan zou zulk een overzetting met het grootste wantrouwen ontvangen worden, en het volk zou klagen, dat men het een geschonden Bijbel in handen gaf. Er zal eerst ook van Gereformeerde zijde een zeer ernstige studie van de tekstcritiek moeten gemaakt worden, en de resultaten dezer critiek zullen geschift en gekeurd moeten worden, voordat men tot een nieuwe overzetting komen kan. En tot dusverre is op dit terrein nog zoo goed als niet gearbeid door onze Gereformeerde theologen. Het is een terrein, waarop men zich behelp met de resultaten van anderen, maar waar men nog niet tot zelfstandigen arbeid kwam.

Ontbreekt dus nog geheel de voorarbeid, die vóór zulk een nieuwe overzetting noodig zou wezen, niet minder klemt het tweede bezwaar, dat we zoo goed als geen exegeten hebben, die wetenschappelijk berekend zouden wezen voor de taak om de Schrift opnieuw te vertalen. Reeks bij de jongste benoemingen te Kampen bleek, hoe uiterst moeilijk het viel, een hoogleeraar te vinden die voor de Exegese van het Oude Testament in aanmerking komen kon. Er mogen onder onze jongere doktoren enkelen zijn, die [zin en aanleg voor de exegese hebben en waarvan we op den duur ook voor deze wetenschap iets te wachten is, maar wel niemand zal beweren, dat we in onze Kerken of aan onze Hoogescholen een keurbende van mannen bezitten, die de exegese van het Oude en Nieuwe Testament onder de knie hebben en in staat zouden zijn, hier zelfstandigen arbeid te verrichten. We hebben zelfs niet eens een exegetisch handboek van de Heilige Schrift, van Gereformeerd standpunt uit bewerkt, en hoe zouden we dan aan een nieuwe vertaling kunnen denken? En dit spreekt toch wel vanzelf, dat een nieuwe vertaling alleen dan waarde kan hebben, wanneer ze de vrucht is van zeer ernstige exegetische studie. Nu willen we aan de bekwaamheid van onze hoogleeraren in geenen deele te kort doen, maar Prof. van Gelderen is van huis uit Assyrioloog en pas begonnen met aan deze exegetische studiën zich te wijden, terwijl Dr. Grosheide nog als hoogleeraar moet optreden. Ook te Kampen stuit men op dezelfde moeilijkheden; Prof. Lindeboom is reeds op te hoogen leeftijd gekomen, om zulk een arbeid nog op zich te nemen, en Dr. Ridderbos moet op dit gebied nog zijn sporen verdienen. Natuurlijk staat de zaak geheel anders, wanneer enkele geleerden een particuliere Bijbelvertaling wilden leveren, die zoo ongeveer weergeeft wat de tegenwoordige stand der wetenschap is. Maar wanneer een Synode een nieuwe overzetting geeft, moet dit een werk zijn, dat voor eeuwen bestemd is en daarom ook de volrijpe vrucht moet wezen van langdurigen wetenschappelijken arbeid, die aan de vaststelling van den tekst en van de beteekenis van den inhoud der Schrift is ten koste gelegd.

Op deze ernstige bezwaren meenden we ook thans onze Kerken te moeten wijzen, waar het voorstel van Schiedam wel kans schijnt te hebben op de Generale Synode behandeld te worden. Dat een verbeterde vertaling van de Heilige Schrift op den duur noodig zal wezen, ontkennen we niet. In dit opzicht gaan we met het Schiedamsche voorstel akkoord. Ook achten we het plicht en roeping van de Kerk om te zorgen, dat het Woord Gods in zoo zuiver mogelijken vorm aan het volk worde gegeven. Te meenen, dat, nu we eenmaal aan de Statenoverzetting gewend zijn, deze vertaling voor alle eeuwen gelden moet, is een dwaling,

die we ons niet ten laste mogen laten leggen. Maar wel dient klaar en helder te worden ingezien de moeilijkheid, die aan zulk een nieuwe overzetting verbonden is. We gelooven daarom, dat de tijd voor zulk een nieuwe vertaling thans nog niet gekomen is en ook hier de wijze les in toepassing zal moeten gebracht worden: grijpt als 't rijpt. Laat eerst een geslacht van exegeten zich ontwikkelen, dat in staat is omtrent de critische en exegetische quaesties zelfstandig een oordeel te vellen; een geslacht, dat met vollen eerbied voor het Goddelijk gezag der Schrift vervuld, de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek weet te keuren en te schiften. Dan zal ook het oogenblik gekomen zijn, om als *vrucht* van deze studiën een nieuwe vertaling ter hand te nemen. En ook dan zouden we nog liever aanraden, dat men liever niet een geheel *nieuwe* overzetting gaf, maar er zich toe beperkte onze Statenvertaling te verbeteren, waar dit gebiedend noodzakelijk was. Een herziene uitgave van onze Statenoverzetting zal altoos meer kans hebben bij ons volk ingang te vinden, dan een geheele nieuwe.

Het *Christelijk Comité voor Indië* vraagt ons plaatsing voor de volgende circulaire, die dezer dagen door hem verzonden werd.

L. S.

„Het Christelijk Comité voor Indie" vraagt een oogenblik Uw aandacht voor een zeer gewichtig belang.

Het zal wel geen breed betoog behoeven, hoeseer het noodig is, dat het Christelijk element onder de Europeanen in Indië worde versterkt.

Allereerst is dit eisch met het oog op de propaganda van het Christendom.

Het is een treurig feit, dat er onder de Europeanen in Indië zoo weinigen zijn, die met ons den Christus belijden. Ons Christenvolk moet de propaganda voor het Christendom steunen, niet alleen door voor de Zending zijn gaven te geven, maar ook door — veel meer dan tot nu toe is geschied — van zijn beste zonen af te staan om in Indië een positie te kiezen.

Hiermee is ook een nationaal belang gemoeid. De Christianiseering van Indië is het beste middel om Indië duurzaam aan Nederland te verbinden.

Daarbij biedt dat reusachtig eilandenrijk zoo ruimschoots gelegenheid voor degelijke, flinke, jonge mannen, om zich daar een uitstekende positie te verwerven.

Het Christelijk element onder de Europeanen te versterken is het doel, dat het Christelijk Comité voor Indië beoogt.

Een informatiebureau — adres: Prinsengracht 262 Den Haag — is opgericht, waardoor reeds aan honderden, geheel belangloos, allerlei inlichtingen zijn verstrekt.

Voorts zijn bij „Vada" te Wageningen „Gidsen" uitgegeven en in ruimen getale verspreid, om de aandacht te vestigen op onderscheidene betrekkingen in dienst van het Gouvernement. Een en ander heeft tot resultaat gehad, dat reeds onderscheidene Christelijke jongemannen naar Indië zijn gegaan of zich daartoe voorbereiden.

Bovendien verleent het Comité in den vorm van voorschot steun aan jongelieden, die studeerenvoor den Indischen dienst en zelf daartoe de middelen missen.

Reeds werden zeven jongelieden gesteund met een bedrag van *f* 6400.—. Voor het studiejaar 1912—1913 wachten acht jongelieden op onze hulp.

Zullen wij hen echter kunnen helpen, dan heeft ons Comité ook zelf steun noodig.

Wij hebben een rentelooze leening aangegaan van *f* 20.000.— in aandeelen van *f* 100.—, waarvan we omstreeks *f* 10.000.— hebben geplaatst.

Vanaf 1914 wordt jaarlijks 1/40 van het geplaatste kapitaal afgelost. Die aflossing is behoorlijk gewaarborgd, omdat elk, die voorschot ontvangt, zich verbindt tot terugbetaling en een verzekering moet sluiten ten genoege van het Comité.

Wij kunnen echter niet meer voort.

Onze exploitatiekas heeft reeds een aanzienlijk te kort.

En de voorschotkas raakt ook ledig.

Als we niet krachtig worden gesteund, zullen we onderscheidene, veel belovende jongelingen, die onze hulp inroepen, moeten afwijzen.

Het gevolg daarvan zal wezen, dat zij niet voor Indië kunnen gaan studeeren. Maar dat mag niet. Dat zou zeer tot schade zijn van de goede zaak, die we beoogen.

Het Christelijk element in Indië moet worden versterkt.

Daarom komen we tot U in het belang van ons schoone Indië en vragen U dringend om hulp.

Neem een of meer aandeelen in onze leening, of steun ons met een flinke gave of een jaarlijksche bijdrage.

Het Christelijk Comité voor Indië:

Ds. R. J. W. Rudolph, te Leiden, *Voorzitter*.
C. Versluijs, Notaris te Leiden, *Penningm.*
Prof. Dr. H. Bavinck, te Amsterdam.
H. Bos Kz., te Rotterdam.
Mr. P. E. Briët, te Leiden.
Kapt. F. Brouwer, te Ermelo.
H. Colijn, Minister van Oorlog, Den Haag.
Dr. J. C. v. Es, te Leiden.
Dr. H. Franssen, te Zwolle.
H. W. v. Marle Jr., te Amsterdam.
Mr. V. H. Rutgers, te Hilversum.
Dr. J. G. Scheuker, te Ermelo.
Ds. W. Breukelaar, te Zaandam, *Secretaris.*

Zaandam, Sept. 1912.

Moge dit uitnemende werk, om Christenmannen den weg naar Indie gemakkelijker te maken en zoo zijdelings steun te bieden aan den Zendingsarbeid, krachtige hulp vinden in ons land.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door ondergeteekende van den heer Dan. Top, gecollecteerd in de Geref. Kerk te Amsterdam, van N. N. *f* 2 50; van den heer A. S. Leijs te Aardenburg, gevonden in de Unie-collecte, *f* 1.

Vriendelijk verzoeken wij onzen scholen, die zoo groote behoefte aan steun hebben, te willen gedenken.

Ds. J. H. HOUTZAGERS.
Kootwijk. *Voorzitter.*

Teestafel.

Dr. A. Noordtzij, De O.-T.ische Godsopenbaring en het oud-Oostersche leven. Rede bij de aanvaarding van het hoogleeraarsambt aan de Rijks-Universiteit te Utrecht den 23sten September 1912. Utrecht, G. J. A. Ruys. — 1912.

Van deze rede, die wij den dag waarop zij werd uitgesproken ontvingen, is reeds in de avondbladen van 23 September een exposé gegeven, dat ook in de Heraut van 29 September is opgenomen en dus bij onze lezers als bekend mag ondersteld.

De omstandigheid echter dat zij uitgesproken is door een der onzen, die daarbij ook buiten onzen kring als wetenschappelijk man is geijkt, maakt een nadere bespreking, zij het dan ook met weglating van het reeds gegeven exposé, niet overbodig.

De heer Noordtzij toch ontving zijn godgeleerde opleiding aan de Theologische School onzer Gereformeerde Kerken te Kampen, waar zijn vader, Prof. M. Noordtzij, de Oud-Testamentische vakken doceerde toen Prof. Bavinck er nog de Gereformeerde dogmatiek gaf. Maar hij studeerde ook aan de Universiteit van Leiden en promoveerde daar tot doctor in de semitische letterkunde, — een van de vijf doctoraten, die de wet op het H. O. van 1876 in de faculteit der letteren en wijsbegeerte verkrijgbaar stelde.

De redenaar van 23 September is alzoo theoloog en philoloog en — wat voor een Oud-Testamenticus, als hoedanig hij ook aan de Rijks-Universiteit te Utrecht is opgetreden, bij den tegenwoordigen stand der O.-T.ische wetenschap een bijkans onmisbaar vereischte mag heeten, semitisch philoloog.

Zooals de gewoonte is bij een oratio inauguralis, begeeft ook met deze de redenaar zich niet in de details van het vak, maar teekent hij in breede trekken de beginselen van zijn wetenschappelijk onderzoek en onderricht.

En Prof. Noordtzij doet dat in deze rede op een wijze, zooals van een doctor in de semitische letterkunde die tevens gereformeerd theoloog is, niet anders te verwachten was.

Het onderwerp zijner rede, waarvan de titel is: De O.-T.ische Godsopenbaring en het Oud-Oostersche Leven, beweegt zich in hoofdzaak op het gebied van de *geschiedenis der Israelitische godsdienst*, een van de onderdeelen van het vak, die hij naast de twee andere: *de Israelitische letterkunde* en *de uitlegging van het oude Testament*, in de Faculteit der godgeleerdheid aan de Utrechtsche Universiteit voortaan zal hebben te doceeren.

Het komt mij voor, dat het ontleenen van zijn onderwerp juist aan dit onderdeel van het vak een gelukkige greep is geweest.

Immers de geschiedenis der godsdienst van Israel staat in verband met de wording van de uit Israel tot ons gekomen canonische schriften, die toch de hoofdschotel zijn van het literaire menu, dat de wet op het H. O. als „Israelitische letterkunde" aandient, en alzoo ook met: de uitlegging dier canonische schriften of de uitlegging van het O. T.

Met toch aan één der twee andere onderdeelen zijn onderwerp te ontnemen, zou de redenaar groot gevaar hebben geloopen van in allerlei details te zijn geraakt; iets wat bij een akademische rede als deze, zooals ik reeds opmerkte, niet alleen ongewoon is, maar wijl zij voor een auditorium was bestemd, dat voor een overgroot gedeelte bestond uit niet-theologen, laat staan O.-Testamentici, ook zeer ongewenscht zou zijn geweest. Zulk een gehoor toch had dan al licht voor de boomen het bosch vergeten. Doch wijl, zeker niet alleen en uitsluitend, maar toch wel voor een goed deel, — de antwoorden op de vragen, die zich bij de O.-Tische studie omtrent wording en uitlegging der canonische schriften voordoen, afhankelijk zijn van den kijk dien men heeft op de wording van den godsdienst van Israel, deed Dr. Noordtzij goed, waar het hem te doen was blijk te geven van wat ik zou willen noemen zijn heuristische en didaktische beginselen, met aan den godsdienst van Israel zijn onderwerp te ontnemen en daarbij dan z'n gehoor van *zijn* kijk op dien godsdienst op de hoogte te stellen.

Dat deze kijk van dien welke anderen daarop hebben verschilt, is bij het subjectieve element dat alle wetenschap kenmerkt, begrijpelijk.

Hangt toch reeds de waarneming van de feiten af van de subjectiviteit van den waarnemer, sterker nog hangt het nadenken over die feiten af van de subjectiviteit van den nadenker. Bij dit zijn nadenken toch laat hij zich, meer of min bewust, beheerschen door die hoogste beginselen die hij, naar het, voor „de praedicaatlooze wetenschap" zoo fnuikende woord van den ouderen Fichte, „ten slotte kiest al naar dat hij 'n mensch *is*".

Ook Noordtzij zelf is het daar goed mee eens, en ook ik acht het mèt hem een niet al te gewaagde onderstelling, dat, — althans wat betreft dat deel van zijn auditorium hetwelk, als hij zelf, genoegzaam vertrouwd is met het wetenschappelijk bedrijf, — zeker bij niemand de gedachte zou heerschen, „als zou eenige wetenschap ontkomen aan den invloed van den subjectieven factor en de onderzoeker zich eerst van zichzelf kunnen ontdoen, voor hij zijn onderzoek aanvangt". Toch ben ik er niet zoo heel zeker op, dat deze gedachte, die Noordtzij „in ieder geval niet meer hujus temporis" noemt, niet nog bij sommigen onder de velen welke toen te Utrecht „de plechtigheid met hun tegenwoordigheid vereerden", zal hebben geheerscht.

De kijk nu dien Dr. Noordtzij heeft op de wording van Israel's godsdienst, hangt op het innigst saam met de tweeërlei omstandigheid, dat hij *is* doctor in de semitische letterkunde en dat hij *is* 'n gereformeerd theoloog.

Aan de eerste omstandigheid, z'n doctor-in-de-semitische-letterkunde-zijn, is het te danken, dat hij vertrouwd is met de documenten waaruit het semitische, d.i. het west-Aziatische of oud-Oostersche cultuurleven gekend wordt; dat hij op de hoogte is van de groote vermeerdering dier documenten sedert de laatste helft der vorige eeuw, „door de opgravingen welke niet alleen in het Nijldal en de Eufraat-Tigrisvlakte maar ook in Palestina, Syrië en laatstelijk in het oude stamland van de Hittiten hebben plaats gehad" (p. 7); en eindelijk dat hij als vakman ook op de hoogte is van wat door het onderzoek van wat dus is opgegraven omtrent het oud-Oostersche leven is aan het licht gebracht en waardoor, zooals hij het uitdrukt, „steeds meer het gordijn (is) weggeschoven, dat eeuwenlang de oud-Oostersche wereld voor ons verborgen heeft gehouden".

„Steeds mèèr" zegt hij heel voorzichtig, dus heelemaal nog niet, en met de nuchtere besonnenheid van den geleerde laat hij op dezen passus van het „steeds-meer-weggeschovengordijn" dan ook onverwijld volgen, dat wij ook nu nog tegenover dat oud-Oostersche leven in vele opzichten staan „als de bergbeklimmer, die wel de omliggende toppen uit een nevelzee ziet oprijzen, maar zich niet altijd een helder beeld kan vormen van de onderlinge verhoudingen waarin deze tot elkander staan". (p. 7). Dit fraaie, aan de Alpensport ontnomen beeld zet hij dan, naar eisch eener akademische redevoering, in het „Begriffliche" wanneer hij eenige regels verder spreekt van: „de onzekerheid, waarin we nog op zoovele punten ten opzichte van het oostersche leven verkeeren".

„Dat men desondanks onder hen, die zich aan de bestudeering van het O. T. hebben gewijd, zoo lang de oogen heeft gesloten gehouden voor de lichtstralen, die van het Oosten uit over onze Schriftbeschouwing en over onze kennis van de geschiedenis van Israëls godsdienst is opgegaan, (p. 7) — is iets wat hij afkeurt, al toont hij ook, door er zelfs twee gronden voor aan te voeren, dat hij er zich allerminst over verwondert. Een mijns inziens wat al te ver gedreven bescheidenheid heeft hier den zoon doen verzwijgen den naam van zijn vader. Prof. M. Noordtzij toch heeft meer dan eens omtrent de genoemde „lichtstralen" ons kennis bijgebracht. Dan, hoe dit zij, ook de zoon heeft evenmin als zijn vader, bij het zich wijden aan de bestudee-ring van het O. T., de oogen voor deze lichtstralen gesloten gehouden, en daardoor heeft hij een kijk gekregen op de O. T. Schrift en den godsdienst van Israel, die van anderer kijk — zoowel van geleerden, welke de realiteit der Godsopenbaring in Israel bevestigen als van hen, die haar ontkennen, — verschilt.

Zijn kijk op, zijn visie van Israel is nu die dat hij het ziet niet als een oud, maar als een„ in betrekkelijken zin veeleer jong volk, opkomend uit het alles behalve primitieve kultuurleven van West Azië en daarmede door duizendvoudige geheimzinnige banden onlosmakelijk verbonden".

Dus Israel zelf en zijn canonische schriften ziende in het milieu van dat oud-Oostersche cultuurleven, wijst hij in het verloop van zijn rede op vele verrassende *overeenkomsten* en bepaaldelijk dan wat „de regeling van het gemeenschapsleven" (p. 18 e. v.) en daarna wat het cultischen leven" (p. 23 e. v.) betreft. O'vereenkomsten, die „ons op menig punt genoodzaakt hebben vroeger gangbare meeningen te herzien" (p. 13).

Maar de kijk dien Dr. Noordtzij heeft op de wording van Israels godsdienst, hangt niet minder saam met de omstandigheid, dat hij is 'n gereformeerd theoloog. Onverholen spreekt hij uit: „Ik aanvaard de realiteit eener bijzondere Openbaring Gods in het midden der menschheid, welke, eerst voor-Israelitisch, zich daarna over Abraham en over Moses heen in Israel concentreert om ten slotte in het Christendom universeel te worden". (p. 9). Daardoor is zijn visie van Israels godsdienst en canonische schriften een andere dan die van hen, welke, als de groot-meester ten onrent op het gebied der moderne O. T.ische wetenschap, nu wijlen Prof. Kuenen, — er niet anders en niet meer in zien dan de vrucht eener „natuurlijke ontwikkeling".

Anders ook dan van hen, welke mèt ons gereformeerden wel de realiteit eener bijzondere openbaring Gods aanvaarden, maar als b. v. de geestverwanten van den Leidschen hoogleeraar Chantepie de la Saussaye, onder die openbaring geen mededeeling van kennis, maar van leven verstaan.

Op p. 10 toch zegt Noordtzij: „Wanneer ik hier van openbaring spreek, doe ik dat in den onder Gereformeerden gangbaren zin, dat wij hier te doen hebben met die actie Gods, waardoor Hij zich in den weg van een historisch geheel van bijzondere middelen doet kennen". (p. 10).

Het is dit gereformeerd beginsel dat zijn denken over Israels godsdienst en de O. T. Schriften beheerscht, terwijl hij daarbij meer dan eens met zooveel woorden verzekert, dat hij niet de „mechanische", maar, wat ook Dr. Kuyper noemt en voorstaat, „de organische inspiratie" der Schrift aanvaardt.

En hoeseer hij door zijn zooeven genoemd gereformeerd beginsel zijn denken laat beheerschen blijkt o.a. uit dezen zin, die in zijn bouw aan Bavinck's wijze van zeggen herinnert, op p 11: „En deze Godsopenbaring in het midden van Israel is zulk een realiteit en staat zoozeer in het centrum, dat wij ons, naar mijn innige overtuiging, den weg tot de kennis en de geschiedenis van dit volk zouden afsluiten, indien wij ze daaruit zouden willen elimineeren."

Zoo kan het dan ook niet anders of bij alle *overeenkomsten* die hij tusschen Israel en zijn oud-oostersch milieu ziet, moet hij ook zien de *verschillen*.

In zijn rede wijst hij daar op.

Eerst weer wat „de regeling van het gemeenschapsleven" en dan weer wat „het Cultische leven" betreft. Iets waarbij dan niet minder verrassend verschil dan overeenkomst in het licht treedt.

Aan het einde van dit deel zijner rede zegt Noordtzij: „Zoo zien wij dus, dat zoowel van het gemeenschapsleven als van het breede terrein, dat wij onder den naam van kultus hebben saamgevat, Israel blijkt voor een aanzienlijk deel op den grondslag te staan van het oud-Oostersche leven. Daarbij is ons echter tevens duidelijk geworden, dat in het midden van dit volk een agens werkt, een macht zich openbaart, welke, voorzoover zij niet verwijdert of wijzigt, die oude vormen beleeft en bezielt en ze tot dragers maakt van gansch nieuwe gedachten; een kracht, welke ondanks menschelijken tegenstand het geheele leven voor zich opeischt."

In het laatste deel zijner rede wijst Noordtzij dan op de O. T.ische gedachte over het *wezen* Gods. „Hier houdt, zoo zegt hij, bij zekere overeenkomst in de namen, alle verdere overeenkomst tusschen Israel en de andere Semitische volkeren op." Hier is de eenheid tegenover de veelheid, het monotheisme tegenover het polytheisme, en uit die eenheid volgt dan ook de geestelijkheid van Israels Godsbegrip.

En wel is het zeker waar, „dat men voor dit geestelijk karakter van Jahwe in het midden van Israels niet altijd oog heeft gehad" (p. 38); iets wat uit Israels verleden en den invloed van de Kanaänitische omgeving is te verklaren, „maar toch heeft dit geestelijk Godsbegrip in het midden van Israel wortel geschoten en dank zij den arbeid der profeten heerlijke vrucht gedragen". Dat het Jahvisme als ethisch monotheisme niet door de Baälim in Israel is verdrongen, dit is, zoo zegt Dr. Noordtzij „echter niet de vrucht van den arbeid der profeten, al is het volkomen juist, dat zij het dieper hebben ingedacht en in zijn verstrekkenden invloed op het het volksleven beter hebben gevoeld, — maar dit is vrucht van de openbaringswerkzaamheid van God!"

Over het optreden van een hoogleeraar op den katheder der O.-T.ische vakken aan de Utrechtsche Universiteit, met dèzen kijk op de geschiedenis van den godsdienst van Israel en zijn canonische schriften, kunnen wij gereformeerden ons verheugen.

Op theologisch gebied toch is hier congenialiteit van beginsel en dit optreden geeft daarbij den indruk, dat Pnor. Noordtzij zich sterk maakt om, ten opzichte van details omtrent wording en uitlegging der O.-T.ische schriften, door daar op te doen vallen de lichtstralen der semitische philologie, althans tot meerdere helderheid te brengen wat voor ons in die details, ook bij de aanvaarding der organische Schriftbeschouwing, nog min of meer duister is.

En dit wekt blijde verwachting.

G.

Uit de Pers.

In de *Zuider Kerkbode* schreef Dr. Kerkhof over de catechisatie 't volgende:

Wij nmaand deed zijn intrede, en nu wordt het hoog tijd, dat het catechetisch onderwijs voor de jeugd der gemeente weer aanvange. Er is een slechte gewoonte in vele onzer Kerken, om met den aanvang der catechisaties nog een maand te wachten. De kerkeraden en predikanten zouden wel doen, indien zij voor het onderwijs nu reeds de catechisatiekamer openstelden en met degenen, die komen, een begin maakten. Van October tot eind April is slechts 7 maanden, waarin dus hoogstens 7 × 4 = 28 uur Catachisatie gegeven kan worden. Zeker niet te veel om onderwijs te ontvangen in de leer der Waarheid. De bloei onzer Kerken hangt voor een groot deel af van het naarstig bezoeken der catechisatie. Dat wordt door de Kerken in onze provincie nog niet genoeg verstaan. De kerken zelven hebben er belang bij, dat haar jeugdige lidmaten goed onderwezen worden.

Met name onze Opzieners moesten voor dit belang een open oog hebben en eenerzijds bij de ouders en anderzijds bij de Dienaren des Woords tijdig en ontijdig er op aandringen, dat zij den aanvang der catechisatie beproeven te vervroegen.

Ook zijn zij, als voorgangers der gemeente, geroepen zelven een goed voorbeeld te geven door voor hun eigen kinderen te begeeren, dat de cathechisaties nu reeds aanvangen, en waar die aangevangen zijn, ze er aanstonds en zoo getrouw mogelijk heen te zenden. Welaan, dat laat in onze Zeeuwsche Kerken nog veel te wenschen over.

Ware het nu maar zoo, dat het geheele jaar door de zoogenaamde huis-catechisatie op den Zondag in alle gezinnen gehouden werd, dan ontvingen de kinderen van hunne ouders tenminste godsdienstig onderricht. Zij als ouders zijn immers in de eerste plaats geroepen, hunne kinderen te onderwijzen krachtens afgelegde belofte bij den Doop. Zij hebben het plechtig beloofd, dat zij hun zaad in het opwassen breeder onderwijzen zouden in de leer des Verbonds. Maar al langer zoo meer is die huiscatechisatie in onbruik geraakt; deels door onkunde van de ouders, deels door minder waarde hechten aan de geestelijke dingen. Dat werkt tot schade van de gezinnen en ook van de kerk in haar geheel. Diepgaande kennis der Waarheid is een witte raaf geworden Een gezonde vaste beschouwing over de fundamenteele stukken der Waarheid treft ge slechts zelden aan. Met een zeer oppervlakkige kennis van de Waarheid stelt menigeen zich tevreden.

En merkwaardig is dit verschijnsel: Wanneer de ouders aan de huis-catechisatie de hand houden, komt er zulk een smaak voor de kennis der waarheid, dat de kinderen zelven verlangen, dat de catechisatie van den leeraar zoo spoedig mogelijk weer zal aanvangen. En omgekeerd, waar de onderrichting van den huisvader verdween, daar raakte ook de kerkelijke catechisatie in de oogen der jeugd al langer zoo meer in oneere. Immers de vaders verwaarloozen dan niet alleen zelven de godsdienstige opvoeding van hun kinderen, maar bekommeren er zich ook al heel weinig om of hun kinderen aan de hand van het catechetisch onderwijs van den leeraar zich oefenen in de kennis der leer die naar de godmin heid is. Inderdaad, dat is een treurig, een bedenkelijk verschijnsel in onze kringen. En de catechisatie wordt vaak door de jeugd zoo zeer als een bijzaak beschouwd, dat allerlei andere vóór gaan: dat men een avond voor zangvereeniging en voor jongelings- of jongedochtersvereeniging vrij moet hebben, spreekt van zelf. Maar er behoeft o zoo weinig in den weg te komen, of de catechisatie wordt verzuimd. Soms veroorloven kinderen zich die vrijheid, maar zonder aan hun ouders verlof te vragen of er hun leeraar mee in kennis te stellen.

Het komt er zoo nauw niet op aan.

Zoo gebeurt het, dat een jongeling zich op maatschappelijk gebied voor het een of ander wil bekwamen, en wanneer de esuren daardoor vallen op den catechisatie-avond, dan spreekt het voor hem immers van zelf, dat die teekenles of schietoefening of die cursus voorgaan. Heel vrijmoedig zegt dan zoo'n Gereformeerd jongmensch: Dominee, ik kan dezen winter niet op de „vraag" komen".

Zoo iets moest bij ons contrabande zijn.

Het is onbegrijpelijk en onverantwoordelijk, dat ouders zoo iets goedkeuren en bevorderen.

Werken is goed. Hard werken is uitnemend. Van der jeugd af aan werken en werken leeren is onze roeping. En tot zijn werk zich bekwamen door gebruik te maken van allerlei middelen, moet ook ieder Gereformeerd jongeling. Maar ten eenenmale verkeerd is het, dat dit beschouwd wordt als het één noodige en als het allernoodigste. De verkeerde geestesstrooming van onzen tijd voert, als we niet oppassen, menig Christenjongeling ook in die verderfelijke richting. Het eerst openbaart zich dat, als de catechisatie op den achtergrond komt te staan. Terwijl die juist op den voorgrond moet staan. Naar de Schriftuurlijke uitspraak: Werkt niet om de spijze, die vergaat, maar om de spijze die blijft tot in het eeuwige leven", en „zoekt eerst het koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden".

Wanneer onze belangen gaan heerschen over onze beginselen, dan begint de afval.

Daarvoor hebben wij allen te zamen te waken.

Vooral de jeugd moet iets anders ingeprent worden, n.l. dat onze beginselen heerschen moeten over onze belangen.

De catechisatie moet in het front komen te staan.

Daar achter allerlei dingen, die op zichzelven goed en nuttig zijn, maar niet den voorrang genieten.

Over dit punt willen we nog meer zeggen. Doch dat een volgend maal. We hopen alvast te vernemen, dat op onderscheidene gemeenten de catechisaties reeds begonnen zijn.

Officieele Berichten.

Classis Breukelen.

Vergadering der classis Breukelen D.V. op de gewone plaats te Breukelen op Donderdag 26 Nov. a.s. des voorm. te 9 ure.

Punten voor het agendum worden ingewacht vóór 6 Nov. a.s. bij den eerstondergeteekende.

De kerkeraad van Wilnis met de saamroeping belast,
W. A. Willemse, *praeses.*
A. Hogerwerf, *scriba.*

Classis Brielle.

De Kerkeraad der Geref. Kerk van Hellevoetsluis bericht, dat de classe Brielle D.V. vergaderen zal te Hellevoetsluis op Woensdag 6 Nov. a.s., gewone tijd en plaats.

Punten voor het agendum worden ingewacht vóór Dinsdag 22 Oct. e.k. bij den scriba, Molenstraat 90, Hellevoetsluis.

Namens den raad der roepende kerk van Hellevoetsluis,
A. Kollaard, *praeses.*
P. van Hartingsveldt *scriba.*

Hellevoetsluis, 14 Oct. 1612.

Classis Dordrecht.

14 November vergadering van de kerken in de classis Dordrecht. Opgaven voor de agenda tot 31 Oct.

Namens den raad der Ger. Kerk te H. I. Ambacht,
H. Meulink, *praeses.*
P. Wilschut, *scriba.*

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft in hare zitting van 16 Oct. benoemd tot hoogleeraar in de ambtelijke vakken c. s. aan de Theologische school Dr. T. Hoekstra, van 's-Hertogenbosch. Met den benoemde stond op de voordracht Dr. J. Hania, van Steenwijk.

A. de Geus, *syn.-scriba.*

Den Haag, 17 Oct. 1912.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL.

XXV.

Op en om het kasteel.

Een oogenblik belette de ontsteltenis Otto te antwoorden. Stonden de zaken zoo, en daar was geen twijfel aan, dan bleef voor Frederik V weinig hoop over. Wel kon hij met het zwaard in de hand zijn rechten laten gelden, maar hoe weinig kans was er, dat die erkend zouden worden. Misschien zouden nog enkele vorsten hem steunen, maar intusschen heerschte een vreemde in zijn gebied.

„Ook voor ons Protestantsch geloof", vervolgde heer Koenraad, „ziet het er in de Palts donker uit. 't Is zelfs de vraag of wij in Regensburg en Neurenberg, al zijn dat vrije Rijksteden, geen moeielijkheden zullen krijgen. Maar in elk geval zal Maximiliaan van Beieren geen Evangelische kerk in zijn gebied dulden".

„Maar onze Palts is toch al meer dan zeventig jaar een Evangelisch land; wie kan er aan denken hier de mis weer in te voeren?"

„Dat zal Max wel weten. Hij is een leerling van de Jezuïeten te Ingolstadt, en zij hebben ook hem vervuld met den haat, die hen bezielt jegens alle Protestanten, allereerst de Gereformeerden. Wees er zeker van, dat de nieuwe keurvorst niet zal rusten, vóór alle ketterij uit zijn land is weggedaan.

„Reeds is de tegenhervorming begonnen. Eerst lagen de predikanten en de Protestantsche schoolmeesters aan de beurt. Zij zijn of worden eenvoudig uit hun ambt ontzet en het land uitgewezen. In hun plaats komen overal Roomsche priesters en onderwijzers".

„Is magister Becker ook verjaagd?" vroeg Otto driftig.

„Neen nog niet. Hij behoort tot de slotkapelaans, die in dienst staan van een edelman, en hen heeft men dusver met rust gelaten. Voor hoelang?"

„En wat raadt gij mij nu te doen?" vroeg de jonker mismoedig.

„Wel, vooreerst blijft ge hier, om allerlei in orde te brengen, nu ge zelf heer van Rothenfels wordt. Intusschen moeten we onzen goeden magister raadplegen. Hij heeft bij den loop der zaken evenveel belang als wij, en is een wijs en vroom man tevens. Ik vertrek nu en kom over een maand terug. Uw moeder, die thans bij ons vertoeft, hoop ik mee te brengen".

Op een morgen, kort na zijn aankomst, verliet Otto het kasteel om onverzeld een wandeling te doen. Hij gevoelde behoefte de bosschen, de heuvels en velden eens weer te zien, waar hij gespeeld had in de gelukkige dagen van zijn jeugd, die nu reeds ver, heel ver schenen te liggen. Hij volgde de beek, die dicht voorbij het slot en verder door het bosch stroomde. Alle plekjes hier waren hem wel bekend. Op het eene had hij als kind gespeeld, op een open veld daarginds zich geoefend in het paardrijden, en ver, naar alle kanten strekten zich de heerlijke wandelpaden uit, die hij zoo dikwijls met ouders en vrienden betreden had. Hij genoot ten volle bij de herinnering, al werd die straks gestoord door de droeve gedachte: hoezeer verschilt het heden bij het verleden.

Al voortwandelende over zijn goederen, die zich uren ver uitstrekten — men sprak dan ook van de „onderdanen" van Rothenfels — kwam hij aan een kleine woning. Hij kende die evengoed als de menschen die er in woonden, althans gewoond hadden. Hij had er als kind dikwijls uitgerust, had gespeeld met de kinderen van den boer, of was met dezen meegegaan om de geiten te melken of om hout te hakken in het bosch.

Zou er veel veranderd zijn bij vroeger? Hij moest het eens onderzoeken, en stapte op het huisje aan.

Op zijn kloppen werd de deur geopend, en Otto herkende dadelijk den boer in wiens woning hij zoo vaak geweest was. Gaarne zou hij als vroeger zijn binnengestapt, maar blijkbaar had de landman hem volstrekt niet herkend, wat geen wonder was, daar de jonker van een kind tot een man was opgegroeid, en een vrij zwaren baard droeg. Hij vond het beter den man niet aanstonds te zeggen wie hij was.

„Goede vriend", sprak hij, „kunt ge mij ook zeggen hoever het nog loopen is, van hier naar de Waldnaab?"

„Naar de Waldnaab", antwoordde de boer, „maar dan zijt ge hier niet op den goeden weg".

„Niet, en ik volg toch de beek, die immers in de Waldnaab uitloopt?"

„Jawel. Maar het pad volgt niet altijd den beek en is op sommige plaatsen heel ruw. Ook kan een vreemdeling heel licht afdwalen, en dan is hij vooreerst nog niet terecht".

Otto wist, dat de man gelijk had. Doch het ontging hem ook niet, hoe deze eenigszins schuchter antwoordde, en zijn blik toonde, dat hij achterdocht voedde omtrent den vreemdeling, die hierheen verdwaald was, waar zelden bezoekers kwamen. Otto begon iets te vermoeden, en vroeg daarom verder:

„Wat zou ik dan doen?"

„Indien ge de Waldnaab wilt bereiken, raad ik u, het eerste het beste zijpad links in te slaan. Dat loopt dan spoedig uit op een breeden zandweg, die u naar de rivier brengt. Dan hebt ge nog maar een half uur gaans, van hier af".

Ook dit was juist, en toch gevoelde Otto, dat de man eigenlijk moeite deed, om zich er van af te maken. Doch juist dit prikkelde te meer de belangstelling van den jongen man.